

УКРАЇНА

(19) UA (11) 33448 (13) A

(51) 6 G01F25/00

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИДЕРЖАВНИЙ ДЕПАРТАМЕНТ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ

ОПИС

ДО ДЕКЛАРАЦІЙНОГО ПАТЕНТУ
НА ВИНАХІДвидається під
відповідальність
власника
патенту

(54) СПОСІБ ТОЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ ОБ'ЄМУ ДЗВОНА ЕТАЛОНА ВИТРАТИ ГАЗУ

(21) 99021041
(22) 23.02.1999
(24) 15.02.2001
(33) UA
(46) 15.02.2001, Бюл. № 1, 2001 р.
(72) Бродин Юрій Іванович
(73) Івано-Франківський державний університет
нафти і газу
(57) Спосіб точного оцінювання об'єму дзвона еталона витрати газу, який полягає у визначенні площ його поперечних перетинів та висот окремих ділянок з подальшим сумуванням їх об'ємів, який від-

різняється тим, що при обмеженій кількості прямих вимірювань діаметрів дзвона за допомогою математичних прийомів здійснюють подрібнення площ поперечних перетинів дзвона на мікросектори з подальшим інтегруванням цих мікроплощ і визначенням повної площі кожного з перетинів по висоті як фігури довільного профілю, що наближається до кругового, з наступним визначенням повного об'єму дзвона як суми об'ємів його ділянок при одночасному підвищенні точності обробки результатів калібрування за рахунок використання ПЕОМ.

Винахід відноситься до вимірювальної техніки і може бути використаний у витратовимірювальних установках і системах, які застосовуються для калібрування і перевірки лічильників та витратомірів газу, а також для точного відтворення і вимірювання витрати газу.

Відомі установки, в яких об'єм дзвона в процесі калібрування їх мірника визначається шляхом точного зваження і визначення густини рідини, що зливається з проміжної посудини з наступним нанесенням значення цього об'єму на шкалу мірника [Павловский А. Н. Измерение расхода и количества жидкостей, газа и пара. М., 1967, с. 219-244].

При такому способі калібрування мірника, наприклад об'ємом 5 м^3 і більше, поділки на його шкалі наносяться через кожен кубічний метр. Потім ділянка шкали, що відповідає цьому об'єму, розбивається на рівні по довжині інтервали, після чого кожна десята поділка оцифровується. Однак, в цьому випадку потрібно, щоб дзвін не мав, принаймні в межах одного кубічного метра, жодних відхилень від циліндричності, тобто площа його поперечного перерізу повинна бути незмінною. Досягти цього в процесі виготовлення дзвона внаслідок технологічних складностей практично неможливо. Тому шкала, що наноситься навіть в межах одного кубічного метра, неминуче нелінійна, що ніяк не враховується в описаному способі.

Відома дзвонова установка, в якій для калібрування об'єму дзвона безперервно вимірюють і реєструють тиск під дзвоном в процесі його підйому і опускання, після чого по опосередкованому

значенню зміни тиску судять про зміну площі поперечного перетину дзвона [АС № 924518, кл. G 01 F 25/00, 1980 (прототип)]. Для вимірювання і реєстрації тиску під дзвоном використовується самопишучий малоінерційний вимірювач тиску.

Використання такого способу дозволяє підвищити точність установки за рахунок зменшення похибки градування шкали мірника, що досягається можливістю обчислення і нанесення на шкалу будь-якого значення об'єму шляхом відліку від нульової поділки з врахуванням існуючих відхилень поверхні дзвона від циліндричності.

Однак і цей спосіб не позбавлений недоліків. Так, в конструкції переважної більшості відомих дзвонових установок, в яких реалізовано цей спосіб, для стабілізації тиску під дзвоном необхідно використовувати компенсаційну стрічку з розміщеними на ній тягарцями і противагою [АС № 987399, кл. G 01 F 25/00, 1983; Кремлевский П. П. Расходомеры и счетчики количества: Справочник. — 4-е изд., перераб. и доп. — Л.: Машиностроение. Ленингр. отд-ние, 1989. — 701 с.: ил.]. В процесі калібрування мірника за цим способом необхідно проводити його демонтаж з обов'язковим зняттям компенсаційної стрічки, що неминуче призводить до втрати точності цього зразкового засобу вимірювання. Крім того, для досягнення високої точності калібрування дзвонового мірника за цим способом потрібна прецизійна і дорога апаратура.

Відомий також спосіб, за яким об'єм дзвона визначається по частинах за так званим стрепінг-методом шляхом вимірювання його геометричних

розмірів [Kee David F. Fundamentals of bell proving. Calibration and Operation "W. Va. Univ. Eng. Stat. bull", 1971, 105, p. 57-63]. Для калібрування дзвона цим способом проводять серію вимірювань внутрішніх діаметрів по його висоті, після чого визначають середнє значення діаметра для кожної відмітки, а по ньому знаходять площу кола, еквівалентного даному перетину дзвона. Знаючи площу, неважко визначити і об'єм.

Однак, і цей спосіб не позбавлений недоліку, який полягає у необхідності проведення дуже великої кількості трудомістких вимірювань внутрішнього діаметра дзвона, а також його висоти. Крім того при такому способі необхідно вимірювати прирости об'єму рідини, що витісняється стінками дзвона при його опусканні. При зменшенні ж кількості вимірювань діаметра втрачається правомірність заміни фігури реального перетину дзвона на коло еквівалентного діаметра.

Задача, що ставилась при створенні винаходу - підвищення точності оцінювання об'єму дзвона еталона витрати газу шляхом подрібнення математичними прийомами площ його поперечних перетинів на мікросектори з подальшим їх інтегруванням при одночасному зменшенні кількості трудомістких вимірювань діаметра та висоти, а також при одночасному підвищенні точності обробки результатів за рахунок використання ПЕОМ.

Поставлена задача вирішується таким чином. У відомому способі точного оцінювання об'єму дзвона, що включає визначення площ його поперечних перетинів та висот окремих ділянок з подальшим сумуванням їх об'ємів, згідно з винаходом, з метою підвищення точності оцінювання об'єму дзвона без збільшення кількості прямих вимірювань діаметрів за допомогою математичних прийомів здійснюється подрібнення площ його поперечних перетинів на мікросектори з подальшим інтегруванням цих мікроплощ і визначенням повної площі кожного з перетинів дзвона по висоті як фігури довільного профілю, що наближається до кругового з наступним визначенням повного об'єму дзвона як суми об'ємів його ділянок при одночасному підвищенні точності обробки результатів калібрування за рахунок використання ПЕОМ. З цією метою в k перетинах дзвона по його висоті шляхом прямих вимірювань за допомогою мікрOMETричного нутроміра визначають n значень його внутрішнього діаметра в кожному перетині через певний кут α . Значення k та α вибираються, виходячи з геометричних розмірів дзвона та умов досягнення необхідної точності - з одного боку, і можливості одержання достатнього обсягу експериментальних даних - з другого. Таким чином дістаємо інформацію у вигляді k масивів по n значень діаметра в кожному для подальшої обробки на ПЕОМ. Перетин дзвона розглядається як довільна фігура, яка своїм периметром наближається до кола. З метою підвищення точності розрахунку площі перетину S_j передбачається використання ПЕОМ. Шляхом інтерполяції кривої периметра перетину за методом кубічних сплайнів, який згідно [Калиткин. Численные методы. , М.] забезпечує найвищу точність проведення такої операції, на основі виміряних експериментально n діаметрів дзвона розраховують їх дещо більшу кількість N для кожного з k перетинів, причому N вибирається

з міркувань досягнення потрібної точності визначення площі перетину. Таким чином вхідна інформація розширюється і може бути представлена у вигляді матриці розмірністю $(k \times N)$.

Для визначення площі перетину дзвона умовне коло розбивають на ряд секторів, кожен з яких обмежується відомими радіусами (буде одержано $2 \cdot N$ секторів). Площа кожного i -того сектора обчислюється як

$$C_i = \frac{\pi \cdot \bar{d}_{\text{вн}i}^2}{4 \cdot 360} \cdot \alpha,$$

де $\bar{d}_{\text{вн}i}^2 = \frac{d_{\text{вн}i} + d_{\text{вн}i+1}}{2}$ - середнє значення

двох сусідніх діаметрів i -того сектора. Кут α визначається як

$$\alpha = \frac{360}{2 \cdot N}.$$

Сумарна площа j -того перетину дзвона визначається за формулою

$$S_j = \sum_{i=1}^{2 \cdot N} C_i.$$

Для калібрування системи вимірювання положення дзвона (СВПД) по висоті (її похибка є однією зі складових похибки збору і обробки виміральної інформації еталона витрати газу) через кожен міліметр його положення за допомогою ПЕОМ транспонується вхідна матриця розмірністю $(k \times N)$ в матрицю розмірністю $(N \times k)$. Ця матриця характеризує конфігурацію дзвона по вертикалі. Далі за допомогою ПЕОМ інтерполюється матриця розмірністю $(N \times k)$ з перетворенням її в масив розмірністю $(N \times k)$. Інтерполюючи ще раз одержану матрицю, одержують інформацію у вигляді K масивів по N значень у кожному, де K - величина, що вибирається в залежності від потрібної точності калібрування (число масивів K рекомендується вибирати рівним висоті ділянки робочого об'єму дзвона в мм з метою забезпечення можливості обчислення площі січення дзвона з інтервалом через кожен міліметр його висоти). Таким чином дістанемо площі K перетинів по висоті дзвона на основі N значень діаметрів.

Повний об'єм дзвона V розглядається як сума об'ємів ділянок дзвона між двома сусідніми перетинами, розрахованими за описаною вище методикою. Таким чином повний об'єм дзвона дорівнює

$$V = \sum_{l=1}^K V_H,$$

де V_H - об'єм ділянки дзвона між двома сусідніми перетинами. Об'єм V_H визначається як об'єм зрізаного прямого конуса за формулою

$$V_H = \frac{H}{3} \cdot (S_{H+1} + S_H + \sqrt{S_H \cdot S_{H+1}}),$$

де S_n - площа верхньої основи конуса, яка фактично є площею верхнього перерізу H -ї ділянки дзвона, S_{n+1} - площа нижньої основи конуса, яка фактично є площею нижнього перерізу H -ї діля-

нки дзвона, H - висота ділянки (у випадку, коли K дорівнює висоті ділянки робочого об'єму дзвона в мм, $H=1$ мм).

ДП "Український інститут промислової власності" (Укрпатент)
Україна, 01133, Київ-133, бульв. Лесі Українки, 26
(044) 295-81-42, 295-61-97

Підписано до друку _____ 2001 р. Формат 60x84 1/8.
Обсяг _____ обл.-вид. арк. Тираж 50 прим. Зам. _____

УкрІНТЕІ, 03680, Київ-39 МСП, вул. Горького, 180.
(044) 268-25-22
